

SOSYAL PROVİZYON ÖLÇEĞİNİN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI¹

Erdoğan Duru*

Murat Balkıs**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Sosyal Provizyon Ölçeği'nin psikometrik özelliklerini incelemektir. Örneklem Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerinde okuyan 537 (320 kız, 217 erkek) öğrenciyi içermektedir. Sosyal provizyon Ölçeği'nin (SPÖ) yapı geçerliği açılımlayıcı (Exploratory) faktör analizi ve Eksen Döndürme Tekniği kullanılarak incelenmiş, sonuçlar SPÖ'nin Türk kültüründe tek boyutlu olarak kullanılabilirliğini göstermiştir. Ek olarak, sonuçlar SPÖ'nin yüksek iç tutarlık ve test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuş ve dört hafta ara ile yapılan test tekrar test korelasyonu, ölçeğin yeterli test-tekrar test güvenilirliğine sahip olduğunu göstermiştir. Sosyal Provizyon Ölçeği'nin toplam puanları, üniversite öğrencileri üzerinde, beklenen yönde yalnızlık ve yaşam doyumu ile istatistiksel olarak anlamlı korelasyon vermiştir. Literatürle ilişkisi içinde sonuçlar tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Sosyal Provizyon, Sosyal Destek, Güvenirlilik ve Geçerlik

ABSTRACT

The purpose of the study is to examine

psychometric characteristics of Social Provision Scale. The sample consisted of a total 537 university students (320 female and 217 male) from different departments of the faculty of education. Exploratory factor analysis was conducted by using principal axis factoring and varimax rotation and results showed that SPS can be used as single dimension in Turkish culture. In addition, the results demonstrated that SPS has high internal and test-retest reliability. Internal consistency coefficient of the scale was found .90 and test-retest correlation demonstrated that the scale had adequate test stability over a four week period. The total scale score of SPS correlated significantly in the expected direction with measures loneliness and life satisfaction in the university sample. Results discussed and some suggestions were presented in the context of literature.

KEY WORDS: Social Provision, Social Support, Reliability and Validity.

Son yıllarda sosyal destek üzerinde yapılan çalışmalarda görece bir artış gözlenmektedir. Bu ilgi artışının iki temel nedeni; sosyal desteğin bireyin beden ve ruh sağlığı açısından önemli olduğunun fark edilmesi ve önleyici-koruyucu ruh sağlığı alanındaki gelişmeler olarak düşünülebilir. Yapılan çalışmalar gösteriyor ki; sosyal destek yalnızlık (Tommaso ve Spinner, 1997),

* Yrd. Doç. Dr. Erdoğan DURU, Pamukkale Üniversitesi

** Dr. Murat BALKIS, Pamukkale Üniversitesi

¹ Bu çalışma Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesince 28-30 Eylül 2005 tarihleri arasında Denizli'de düzenlenen XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Not: Ölçeğin Türkçe'ye uyarılma çalışması için gerekli izni veren Prof. Dr. D. Russell' a ve katkılarından dolayı Prof. Dr. Abdurrahman Tanrıoğen, Yrd. Doç. Dr. Mustafa Buluş ve Yrd. Doç. Dr. Sevgi Özgüngör' e teşekkür ederiz.

stres (Cohen ve Wills, 1985; Cutrona ve Russell, 1987), depresyon (Eliot, Marmarosh ve Pickelman, 1994), kaygı ve negatif duygulanım gibi olumsuz yaşantılarla *negatif* (Choenarom, Williams ve Hagerty, 2005); yaşam doyumu (Cohen 2004; Kahna, Hessling ve Russell, 2003), benlik saygısı (Kuehner ve Buerger, 2005), yaşam kalitesi ve algılanan duygusal destekle *pozitif* ilişkiler göstermektedir (Kuehner ve Buerger, 2005). Alan yazındaki araştırmalara bakıldığında, sosyal desteğin sadece bireyin beden ve ruh sağlığı açısından önemli olmadığı, aynı zamanda üniversiteye ve yeni bir çevreye uyum süreçlerinde de etkili bir değişken olduğu görülmekte, akademik başarı ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Lee, Koeske ve Sales, 2004; Yıldırım, 2004; Duru, 2005).

Sosyal Provizyon Ölçeği ve Sosyal Desteğin Ölçülmesi

Sosyal desteğin tanımlanması ve ölçülmesi birçok çalışma için problemlidir olmasına rağmen, Cutrona ve Russell (1987) sosyal desteğin oldukça detaylı bir kavramsallaştırmasını yapmışlardır. Cutrona ve Russell' in (1987) Sosyal Provizyon Ölçeği, Weiss' in (1974) sosyal desteğin bir insanın yaşamında nasıl bir işleve sahip olduğuna ilişkin kuramsal açıklamaları üzerine temellendirilmiştir. “ *Provizyon*” kavramı ile, bireyin sosyal anlamda etkili işlev görmesi ve iyilik hali (well-being) için gerekli olan sosyal ihtiyaçlarının neler olduğuna ve bu ihtiyaçlarının ne ölçüde doyurulduğuna vurgu yapılır (Cutrona ve Russell, 1987; Weiss, 1974). Sosyal ilişkilerde bireyin altı farklı sosyal ihtiyacının ne ölçüde doyurulup doyurulmadığı, diğer insanlardan alınan ve diğer insanlara verilen sosyal destekle ilişkilidir. Örneğin rehberlik provizyonu, bireyin stresli yaşam olayları ile karşılaştığı zaman ihtiyaç duyduğu bilgi ve duygusal desteği almasını içermektedir. Alan yazımına bakıldığında, Sosyal Provizyon Ölçeği'nin sosyal desteği ölçmede yaygın bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Russell, Cutrona, Rose ve Yurko, 1984; Cutrona

ve Russell, 1987; Eliot ve diğ., 1994; Tommaso ve Spinner, 1997; Kahna, Hesling ve Russell, 2003). Ölçekte altı sosyal destek provizyonu, yardımla ilişkili *olan* ve *olmayan* sosyal destek olmak üzere iki farklı kategoride kavramsallaştırılmıştır. Güvenli birliktelik, kişiler arası bağlar ve rehberlik provizyonu yardımla ilişkili destek olarak, değer onayı gibi sosyal provizyonlar yardımla ilişkili olmayan destek şeklinde değerlendirilmiştir (Weiss, 1974; Cutrona ve Russell, 1987).

Weiss (1974) psikolojik iyilik hali için gerekli olan altı tip sosyal provizyon, bir diğer deyişle sosyal destek tipini tanımlamaktadır. Bunlar bağıllık (attachment), sosyal bütünleşme (social integration), bakım fırsatı (opportunity for nurturance), değer onayı (reassurance of worth), güvenilir ittifak (reliable alliance) ve rehberlik almaktır (obtaining of guidance). Weiss' e (1974) göre, insanlar yaşamları süresince herhangi bir zamanda sosyal destek provizyonlarının hepsine ihtiyaç duyabilmelerine rağmen, sosyal destek provizyonlardan hangisinin daha önemli olduğu, bireyin içinde bulunduğu yaşam evresine, özel durumlara ve bireyin kişiliğine bağlıdır.

Sosyal Provizyon Ölçeği'nin Psikometrik Özellikleri

Cutrona ve Russell (1987), ölçek maddelerinin Weiss (1974) tarafından tanımlanan altı sosyal destek türünü içerdiğini ve doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi çalışması üzerine temellendirildiğini belirtmektedirler. Yapılan analizler, ölçeğin sosyal desteği bir bütün olarak değerlendirebilmesine ek olarak, ölçeğin altı faktörlü ve iki faktörlü modellerini de desteklemektedir. Bir değer deyişle ölçek sosyal desteğin altı farklı görünümünü bağımsız olarak değerlendirmede kullanılabileceği gibi, yardımla ilişkili ve yardımla ilişkili olmayan destek şeklinde sosyal desteğin iki boyutlu ölçümlerinde de kullanılabilir.

Cutrona ve Russell (1987), üniversite öğrencileri üzerinde yapılan çalışmaların analiz sonuçlarına

göre Sosyal Provizyon Ölçeği'nin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının; bağlanma alt boyutu için $\alpha = .76$, rehberlik alt boyutu için $\alpha = .74$, sosyal bütünleşme alt boyutu için $\alpha = .67$, güvenli bağlar alt boyutu için $\alpha = .65$, bakım fırsatı alt boyutu için $\alpha = .65$ ve değer onayı alt boyutu için, $\alpha = .65$ olduğunu belirtmişlerdir. Toplam puanlar üzerinden ölçeğin iç tutarlılık katsayısının $\alpha = .92$ olduğu rapor edilmektedir (Russell ve Cutrona, 1984). Ölçeğin alt boyutlarının altı aylık test – tekrar test güvenilirliğinin $r = .37$ ile $.66$ arasında değiştiği görülmektedir (Russell ve Cutrona, 1984; Cutrona ve Russell., 1987). Ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkileri anlamaya yönelik analizlerde, $.55$ ve $.99$ arasında değişen pozitif yönde oldukça güçlü korelasyonlar bulunmuştur (Cutrona ve Russell, 1987).

Analiz sonuçları ayrıca, maddelerin faktör yüklerinin $.39$ ile $.79$ arasında değiştiğini göstermektedir. Ölçek ile ilgili, birleştirici ve ayırt edici geçerlik çalışmaları; sosyal desteğin destek doyumu, destekleyici kişilerin sayısı, yardım davranışlarının sayısı, desteğe yönelik tutumlar gibi sosyal desteğe yönelik diğer ölçümlerle $.35$ ile $.46$ arasında değişen anlamlı pozitif ilişkiler verdiğini göstermektedir. Benzer şekilde, beklenen yönde sosyal destek sosyal istenirlik (social desirability) ve dışa dönüklükle düşük düzeyde *pozitif*, nörotizm ve depresyon ile anlamlı düzeyde *negatif* ilişkiler vermektedir (Russell ve Cutrona, 1987).

Sonuç olarak sosyal desteğin önemi dikkate alındığında, sosyal destek kavramını ölçen iyi yapılandırılmış ölçme araçlarına gereksinim duyulduğu açıktır. Eker ve ark. (2001) alan yazınındaki tartışmalara bağlı olarak, sosyal destek kavramına ilişkin bugün yaşanan karmaşanın üstesinden gelmek için, iyi tanımlanmış ve sosyal destek kavramının farklı ve işlevsel yönlerini ölçebilecek ölçme araçlarına gereksinim duyduğumuzu vurgulamaktadırlar. Bu noktada Türkiye'de kullanılan diğer ölçeklerden farklı olarak, bireyin sosyal olarak etkili işlev görebilmesinde ihtiyaç duyduğu, sosyal destek türlerini ölçen bir ölçme aracının Türkçe'ye

kazandırılmasının önemi açıktır. Bu amaca ulaşmak için, bu çalışma ile, alan yazınında önemli bir boşluğun doldurulmasına hizmet edebileceği düşünülen Sosyal Provizyon Ölçeği'nin geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısının incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın çalışma grubunu, 2004-2005 eğitim-öğretim yılının II. döneminde Pamukkale Üniversitesinin farklı bölümlerinde (Türkçe, Resim, Okul Öncesi, Sınıf ve Fen Bilgisi Öğretmenliği) öğrenim gören 329 (187 kız, 142 erkek) üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaş ortalaması 21,7 dir. Üniversite öğrencileri; ölçeğin orijinal geçerlik ve güvenilirlik çalışmasına paralel bir grup belirleyebilmek amacıyla tercih edilmiştir. Araştırmada ölçeğin benzer ölçekler geçerliği çalışması için, Pamukkale Üniversitesinin değişik bölümlerinde öğrenim gören (PDR, Okul Öncesi Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği), ilk çalışmaya katılmayan ikinci bir 208 (133 kız, 75 erkek) kişilik üniversite öğrencisi grubu kullanılmıştır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Sosyal Provizyon Ölçeği

Sosyal provizyon ölçeği, Weiss (1974) tarafından tanımlanan altı sosyal destek provizyonunun her birini değerlendirmek için Russell ve arkadaşları (1984) tarafından geliştirilen; bağlanma, sosyal bütünleşme, güvenilir ittifak, bakım fırsatı, rehberlik ve değer onayı olmak üzere altı alt boyuttan oluşan 24 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin her alt boyutunu belirleyen maddelerden ikisi olumlu, diğer ikisi olumsuz ifadelerden oluşmaktadır. Bireylerden kendilerini her madde için 1 ile 4 puan arasında derecelendirmeleri istenmektedir (1 "hiç katılmıyorum", 4 "tamamen katılıyorum").

U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği

UCLA Yalnızlık ölçeği (University of California Los Angeles Loneliness Scale), Russel, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından geliştirilmiş; daha sonra Russel, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından gözden geçirilmiş ve ölçeğin maddeleri yarısı olumlu, yarısı olumsuz olacak şekilde tekrar düzenlenmiştir (akt, Demir, 1989). Ölçeğin uyarlama çalışması Demir tarafından (1989) yapılmış, iç tutarlılık katsayısı $\alpha=.96$, test-tekrar test güvenilirliği $r=.94$ olarak bulunmuş ve Beck Depresyon Envanteri ile ölçek arasında $r=.77$ düzeyinde bir ilişki rapor edilmiştir.

Yaşam Doyumu Ölçeği

Yaşam doyumu ölçeği Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilmiş ve Simons, Aysan, Thompson, Hamarat ve Steele, (2002) tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek genel yaşam doyumunu değerlendirmek amacıyla kullanılmakta ve bireylerden "Tamamen katılıyorum"dan "Kesinlikle katılmıyorum" a doğru uzanan yedili ölçek üzerinden kendilerini değerlendirmeleri istenmektedir. Yapılan çalışmalarda ölçeğin iç tutarlılık güvenilirliği .80-.89 arasında, test tekrar test geçerliği ise .64-.84 arasında bulunmuştur (Diener, Emmons, Larson ve Griffin, 1985). Ölçek algılanmış stres ile -.61, sosyal destekle .47 ve kendine güvenle .49 düzeyinde korelasyonlar vermektedir (Simons ve diğ., 2002).

Sosyal Provizyon Ölçeği'ni Türkçe'ye Uyarlama Çalışmaları

Ölçeğin orijinal İngilizce formu, ölçeği geliştiren araştırmacılar tarafından izin alınarak, önce araştırmacılar tarafından Türkçe'ye çevrilmiş, sonra Pamukkale Üniversitesi, Eğitim fakültesinde çalışan, alanda uzman ve iyi derecede İngilizce bilen üç öğretim üyesi tarafından Türkçe'den İngilizce'ye tekrar çevrilmiştir. Ölçeğin son şekli, üç öğretim üyesi tarafından çeviriler karşılaştırıla-

rak elde edilmiştir. Dil eşdeğerliği sağlanan ölçek, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin farklı bölümlerinde öğrenim gören 329 öğrenciye uygulanmıştır. Bu öğrencilerin 63'üne dört hafta sonra, test-tekrar test güvenilirliği için ölçek tekrar uygulanmıştır.

Geçerlik Çalışmaları

Yapı Geçerliği

Verilerin analizinde SPSS 10 programı kullanılmıştır. Faktör analizi yapılmadan önce maddeler arasında kısmi (partial) korelasyonların ve korelasyon matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı Kaiser-Meyer- Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett testi ile test edilmiştir (Fayers and Machin, 1998). Verilerin üzerinde yapılan analizlerde, 24 maddenin faktör analizi için Keiser Meyer Olkin değerinin .90 olduğu görülmüştür. Benzer şekilde 24 maddenin Barlett testi sonucu, [$\chi^2=2711,489$, $df=276$, $p<.000$)] olarak bulunmuştur. Her iki analizle ilgili sonuçlar, örneklem üzerinde faktör analizi yapabilmek için maddeler arasında yeterli düzeyde korelasyonlar olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için faktör analizi uygulanmış, Kaiser normalleştirmesine göre özdeğerleri (eigenvalue) 1.0' in üzerinde olan faktörler ölçüt alınmıştır. Faktör analizi ile ölçekteki maddelerin birbirlerini dışta tutan daha az faktöre ayrılıp ayrılmayacağı, bir diğer deyişle madde azaltılıp azaltılmayacağı ve ölçeğin boyutlarını belirlemek amaçlanmıştır. Verilerin daha kolay yorumlanabilmesi amacıyla varimax eksen döndürme tekniği seçilmiştir. Bulgular toplam varyansın %31.176'sını oluşturan 7.482 özdeğerli (eigenvalue) temel faktör olarak varsayılan birinci faktör ile, yine toplam varyansın % 6.338'ini oluşturan 1.521 özdeğerli ikinci bir faktör, toplam varyansın %6.088'ini oluşturan 1.461 özdeğerli üçüncü bir faktör, toplam varyansın %5.809' unu oluşturan 1.394 özdeğerli dördüncü faktör ve toplam varyansın % 5.038' ini oluşturan 1.209 özdeğerli beşinci faktör bu-

lunmuştur. Beş faktörün toplam varyansın % 43'ünü açıkladığı görülmüştür. Benzer şekilde Screen pilot grafiği (Yamaç Eğimi/ Kırılma Noktası Testi) kırılma noktasının birinci faktörden sonra meydana geldiğini göstermektedir. Analiz sonuçları, ölçeği oluşturan tüm maddelerin, özdeğeri yüksek olan birinci faktörde toplanmalarına rağmen, orijinal alt ölçekteki maddelerin uygun alt ölçeklerde yer almadıklarını göstermiştir.

Lord (1980: 21; Akt., Gelbal, 1994) bir ölçeğin tek boyutluluğunun belirlenmesinde, tetrakorik korelasyonlarla hesaplanan korelasyon matrisiyle yapılan faktör analizinde, birinci faktör yüküne ait öz değerin (eigenvalue) ikinci faktör yüküne ait öz değerden çok farklı olmasının ve ikinci faktör yüküne ait öz değerin diğerlerinden çok farklı olmamasının bir ölçü olabileceğini belirtmektedir. Benzer şekilde Doğan (2002) sosyal bilimlerde ölçeğin tek boyutlu olabilmesi için iki temel koşul ileri sürmektedir. Bu temel koşullardan ilki, birinci faktörün açıkladığı varyans oranının toplam varyansın en az % 30'unu açıklayabiliyor olması, ikincisi ise birinci faktörün özdeğerinin ikinci faktörün özdeğerinden 3,3-5 katından daha büyük olmasıdır (akt, Kaya, 2005). Faktör analizi sonuçlarına baktığımızda, 7.482 özdeğerli (eigenvalue) temel faktör olarak varsayılan birinci faktör ile, yine toplam varyansın % 6.338'ini oluşturan 1.521 özdeğerli ikinci faktör arasında istenilen ölçülerde fark olması ve birinci faktörün toplam varyansın %31'ini tek başına açıklayabilmesi ölçeği tek boyutlu olarak varsayabileceğimizi göstermektedir. Ayrıca, birinci faktörün tek başına açıkladığı varyansın kabul edilebilir olması yanında, Yamaç Eğimi/ Çizgi Grafiği testi sonuçlarına göre ilk faktörden sonra hızla bir düşmenin gözlenmesi ve maddelerin birinci faktördeki yüklerinin diğer faktörlerdeki yüklerinden yüksek olduğu gözlenmiştir. Buna göre, elde edilen değerler dikkate alındığında, ölçeğin tek boyutluluğundan söz edilebilir.

Ölçeği oluşturan maddeleri faktör yükleri açısından incelediğimizde, maddelerin faktör yüklerinin .22 ile .76 arasında değiştiği görülmüştür. Ölçekteki maddelerin büyük çoğunluğunun faktör yüklerinin .40'ın üzerinde olması, ölçekteki maddelerin, ölçekteki temsil edilebilirlik gücünün yüksekliğini göstermesi bakımından önemli görülmektedir. Yorumlanabilir sınır değer olarak görülen faktör yükü .30'un altında kalan 3 madde (4., 7. ve 15.) ölçekten çıkarıldıktan sonra, ölçekteki madde sayısı 21'e düşmüş, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 89'dan 90'a yükselmiştir.

Ölçekten üç madde atıldıktan sonra faktör analizi *yenilenmiş*, Kaiser normalleştirilmesine göre özdeğeri 1.060, 1.266, 1.496 ve 7.231 olan, 1.000' in üzerinde 4 faktör bulunmuştur. Dört faktör birlikte varyansın % 45'ini açıklayabilirken, ilk faktör varyansın % 34'ünü tek başına açıklayabilmektedir. Yenilenen faktör analizinde de orijinal ölçekteki alt boyutlar bulunamamış, maddeler ilgili olabilecekleri alt boyutlara yüklenmemişlerdir. Analiz sonuçları faktör yükleri açısından incelendiğinde, maddelerin faktör yüklerinin .37 ile .77 arasında değiştiği görülmektedir. Bununla birlikte ölçeğin tek boyutlu olarak kabul edilebilmesi için, maddelerin temel faktördeki yüklerinin diğer faktörlerdeki yüklerinden yüksek olması ya da en fazla .20'lik bir fark olması beklenir. Sonuçları incelediğimizde 24. maddenin faktör yükünün 1. faktörde kabul edilebilir düzeyde .34 ile temsil edilmesine rağmen, aynı maddenin faktör yükünün 4. faktörde .57 olduğu görülmüştür. Bu durumda ölçeğin tek boyutlu olduğunu varsayabilmemiz için, bu madde ölçekten çıkarılmıştır. Sonuçlara göre, ölçeğin son şeklinin 20 maddeden oluştuğu ve sosyal desteği tek boyutlu olarak ölçtüğü varsayılmıştır.

Tablo 1: Sosyal Provizyon Ölçeği'nin Madde Toplam Korelasyonları, Standart Sapma, Aritmetik Ortalama ve Faktör Yükleri (N:329)

Mad.	\bar{x}	SS	Madde Toplam (r)	I. Analiz Faktör Yüğü	II. Analiz Faktör Yüğü
M1	3.5745	.55881	,5175	.560	.559
M2	3.4255	.74167	,4576	.496	.499
M3	3.4255	.72924	,5168	.558	.558
M4	3.3131	.69131	,2544	.246	
M5	3.1216	.63230	,4465	.466	.458
M6	3.2979	.66445	,3880	.415	.420
M7	3.1581	.79591	,2274	.215	
M8	3.1733	.70522	,4871	.516	.515
M9	2.9574	.95222	,3725	.379	.373
M10	3.5258	.68528	,5872	.638	.645
M11	3.4012	.69633	,6705	.722	.726
M12	3.4802	.64892	,6147	.665	.667
M13	3.3465	.61609	,5772	.630	.633
M14	3.3739	.72207	,5376	.569	.568
M15	2.6383	.91724	,2428	.233	
M16	3.5897	.66627	,5051	.566	.572
M17	3.4134	.69357	,4013	.442	.446
M18	3.6383	.60475	,6542	.729	.736
M19	3.5167	.71174	,6882	.762	.767
M20	2.9301	.67488	,4478	.488	
M21	3.5228	.66736	,6138	.662	.484
M22	3.3404	.68046	,5185	.537	.662
M23	3.5137	.62515	,5230	.576	.534
M24	2.9878	.84093	,3276	.337	
				$\alpha = .89$	$\alpha = .90$

Doğrulayıcı Faktör Analizi

Ölçeğin orijinal kavramsallaştırmasına bağlı olarak, sosyal desteğin altı faktörlü modelinin desteklenip desteklenmediğini anlamak için LISREL 8 programı kullanılmış ve doğrulayıcı (confirmatory) faktör analizi yapılmıştır (Joreskog ve Sorbom, 1993). Analiz sonuçları, ölçeğin altı faktör modeli ile ilgili patikayı desteklememiştir. Analizler sonucunda uyum indeksleri $X^2 = 1492.26$, $sd = 237$, $p < .001$, $X^2/sd = 6.29$, $RMSEA = 0.12$, $RMR = 0.23$, $SRMR = 0.089$, $GFI = 0.73$, $AGFI = 0.65$ ve $CFI = 0.92$ olarak bulunmuştur. Alan yazına bakıldığında, test edilen modelin gerçek verilerle uyum içinde olduğunu söyleyebilmek için bir takım ölçütler belirlendiği görülmektedir. Örneğin; Byrne (1989) ve Marsh ve Hocevar, a (1985) göre, büyük örneklem uygulamalarında hesaplanan Ki-kare değeri çoğunlukla anlamlı düzeyde bir değer verebilmektedir. Bu nedenle Byrne, Marsh ve Hocevar, test edilen modelin gerçek verilerle uyumlu olmasının temel koşullardan ilkinin, X^2/sd işlemi sonucu elde edilen değerlerin 2 ile 5 arasında olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Browne and Cudeck (1993), $RMSEA$ değerinin 0.08 ve daha küçük bir değere sahip olmasının modelin uyumluluğuna yönelik bir kanıt olarak kabul edilebileceğini belirtmektedir. Ek olarak, Bentler (1990) CFA değerinin, 1' e yakın bir değer olmasının modelin uyumluluğuna işaret eden bir başka ölçüt olarak değerlendirilebileceğini vurgulamıştır. Bu kriterler birlikte GFI ve $AGFI$ değerlerinin 0.90 dan büyük olmasının test edilen modelin gerçek verilerle uyumluluk gösterdiği kanıtları olarak kabul edilmektedir. Yukarıdaki ölçütler çerçevesinde Sosyal Provizyon Ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen değerler incelendiğinde, analizler yukarıdaki ölçütlere yakın değerler verse de ($CFI = 0.92$ ve $X^2/sd = 6.29$), Sosyal Provizyon Ölçeğinin altı faktörlü modelinin Türk örneklemini için geçerli bir model olmadığı söylenebilir.

Benzer Ölçekler Geçerliliği

Ölçeğin benzer ölçekler geçerliliğini test etmek için, UCLA yalnızlık ölçeği ve Yaşam Doyumu Ölçeği ile Sosyal Provizyon Ölçeği'nin ilişkisine bakılmıştır. Benzer ölçekler geçerliğinde, faktör analizi sonuçlarına bağlı olarak elde edilen 20 madde kullanılmıştır. Sosyal desteğin genel yaşam doyumu ile pozitif, yalnızlık ile negatif ilişkili olacağı beklenmiştir. Beklentilerle tutarlı olarak, analiz sonuçlarına göre, Sosyal Provizyon Ölçeği'nden elde edilen puanlar ile Yalnızlık Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında $r = -.84$, $p < .001$ ve Yaşam Doyumu Ölçeği'nden elde edilen puanlar arasında $r = .66$, $p < .001$ düzeyinde, oldukça güçlü anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Bu sonuçlar Sosyal Provizyon Ölçeği'nin yeterli düzeyde benzer ölçekler geçerliliğine sahip olduğunu göstermektedir.

Güvenirlilik Çalışmaları

Sosyal provizyon Ölçeğinin güvenirliliği için iki yöntem uygulanmıştır, ilk olarak ölçeğin iç tutarlık katsayılarına bakılmış, daha sonra test-tekrar test uygulaması yapılmıştır. Veriler üzerinde yapılan analizlerde, ölçeğin iç tutarlılık güvenirliliği .90 olarak bulunmuştur. Bu sonuç, ölçek maddelerinin benzeşikliğinin ve maddelere verilen yanıtların tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir. Test-tekrar test güvenirliliği için ölçek öğrencilere dört hafta ara ile uygulanmış, yapılan analiz sonuçlarına göre, iki uygulama arasındaki Pearson Korelasyon Katsayısı, $r = .75$, $p < .001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Sonuçlar, ölçeğin ölçtüğü davranış alanına ilişkin yüksek bir tutarlılıkta veri sağlanabildiğini göstermektedir.

Özdamar' a (1997) göre ölçeğin toplanabilirlik özelliğinin bozulmaması için, madde-toplam korelasyonlarının negatif olmaması ve hatta .25 değerinden yüksek olması gerekir. Ölçek içindeki her maddenin sosyal destek düzeyini ölçüp ölçmediğini anlamak için madde toplam korelasyonlarına bakıldığında, .23 ile

.69 arasında bir değişim olduğu görülmüştür. Orijinal çalışma ile karşılaştırıldığında, ülkemiz örneklemindeki ölçek alt boyutları arasındaki ilişkilerin beklenen yönde ama daha düşük olduğu görülmektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın temel amacı, Sosyal Provizyon Ölçeği'nin, ülkemiz için genellenebilirliğini ve özellikle üniversite öğrencileri üzerinde kullanılabilirliğini test etmektir. Bu amaçla geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Analiz sonuçları, SPÖ'nin orijinal çalışmasından farklı olarak, alt ölçek maddelerinin ilgili faktörlerde toplanmadıklarını, dolayısıyla alt boyutları ile birlikte ayrı ayrı kullanılamayacağını göstermektedir. Bununla beraber, ölçeğin tek boyutlu olarak ülkemizde de kullanılabileceği ile ilgili psikometrik destek sağlanmıştır. Sonuçlar ayrıca, ölçeğin oldukça yüksek sayılabilecek bir iç tutarlığa ve kabul edilebilir düzeyde test-tekrar test güvenirliliğine sahip olduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılığı ile ilgili analiz sonuçları, ölçeğin orijinal iç tutarlılık çalışmalarına paralel sonuçlar vermiştir (Russell ve ark., 1984). Öte yandan ölçeğin ülkemiz örneklemindeki test- tekrar test güvenirliliğinin, orijinal çalışmadan daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, bu çalışmada test – tekrar test yöntemi için belirlenen aralığın dört hafta olması iken, orijinal çalışmada bu aralığın altı ay gibi uzun bir süreyi kapsamış olması olabilir.

Sosyal Provizyon Ölçeği'nin birleştirci ve ayırt edicilik özelliği ile ilgili analiz sonuçları beklenen yönde; sosyal desteğin yalnızlıkla negatif ve genel yaşam doyumu ile anlamlı pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar Sosyal Provizyon Ölçeği'nin kullanıldığı diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir (Cutrona ve Russell, 1987; Eliot ve diğ., 1994; Tommaso ve Spinner, 1997; Kahna ve diğ., 2003).

Analizler sonucunda ölçekten çıkarılan maddelere bakıldığında, çıkarılan maddelerin ölçeğin “ bakım

fırsatı” boyutu ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, Weis'in (1974) sosyal desteği altı boyutlu kavramsallaştırmasına bağlı olarak geliştirilen SPÖ'nün, ülkemiz örnekleminde diğer bireylere verilen değil, diğer bireylerden alınan sosyal desteği ölçtüğü söylenebilir.

Öte yandan önemli bir sorun, ölçeğin faktör yapısı ile ilgili orijinal çalışmasından farklı olarak, altı alt boyutunun ülkemiz örnekleminde niçin görülemediğidir. Bunun bir nedeni araştırmamızın örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinin sosyal desteğin türünden ziyade, sosyal desteğin alınıp alınmamasına daha yüksek oranda değer vermeleri olabilir. Bir diğer deyişle öğrenciler günlük yaşam pratiğinde farklı işlev gören sosyal desteğin türlerini, birbirlerinden ayırt edecek şekilde farklı algılamama eğiliminde olabilirler. Bu algılama biçimi kültürel farklılıklarla ilişkili de olabilir. Alan yazınına bakıldığında ölçek uyarlama çalışmalarında kültürel faktörlerin göz ardı edilmemesi gerektiği sıkça vurgulanmaktadır (Murray, 2004).

Diğer bir olasılık, ölçeğin geçerliliği ve güvenirliliği ile ilgili çalışmanın, sadece üniversite öğrencileri üzerinde yapılması olabilir. Çünkü yaşamın farklı evrelerinde farklı tür sosyal desteğe daha yüksek oranda gereksinim duyulabileceği açıktır. Örneğin, ergenlik döneminde gruba bağlılık ve aidiyet duygusunun bir fonksiyonu olarak sosyal bütünleşme provizyonu çok daha önemli bir sosyal gereksinim olarak algılanabilir. Benzer şekilde Cutrona ve Russell (1987)'in vurguladığı gibi, tükenmişlik duygusunun yoğun olarak yaşandığı mesleklerde, değer onayı provizyonuna gereksinim çok daha önemli olarak algılanabilir. Bu nedenle farklı yaş gruplarında ve daha geniş farklı örneklemlerde yapılacak çalışmalar ölçek hakkında daha detaylı bilgi edinmemizi sağlayabilir.

Sosyal desteğin bireyin beden ve ruh sağlığı açısından öneminin yanısıra, bireylerin sosyal uyum süreçleri ve akademik başarıları açısından da algıladık-

ları sosyal destek düzeylerinin belirlenmesinin önemli olduğu görülmektedir. Sosyal Provizyon Ölçeği, bu amaca hizmet etmesi açısından çeşitli alanlarda çalışan eğitimciler, psikolog, psikolojik danışman ve sosyal hizmet uzmanları tarafından tek boyutlu olarak kullanılabilir türde bir ölçme aracıdır.

Sosyal Provizyon Ölçeği'nin ergen ve diğer yetişkin örneklemelerinde geçerlik, güvenilirlik çalışmalarının yapılmaması araştırmanın önemli bir sınırlılığı olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle ölçeğin, ileride yapılacak çalışmalarda ergen ve diğer yetişkin örneklemelerinde de geçerlik ve güvenilirliğinin test edilmesinin alana katkısı açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bir diğer önemli nokta, sosyal istenirlikle ilişkilidir. Alan yazında kendini rapor etme ölçümlerinde, bazı katılımcıların, sosyal olarak istenilmeyen tepkilerini minimize etme eğiliminde olabilecekleri vurgulanmaktadır (Murray, 2004). Bu çalışmada SPÖ ile sosyal istenirlik arasındaki ilişkinin araştırılmamış olması bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir. Bu noktada ölçekle ilgili yeni çalışmalarda SPÖ'nin sosyal istenirlik puanları ile ilişkisine bakılması ölçeğin güvenilirliği açısından önemli görünmektedir.

Sonuç olarak yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları SPÖ'nün özellikle üniversite örneklemelerinde bir boyutlu olarak kullanılabilceğini göstermektedir. Bununla beraber daha geniş örneklemelerde yapılacak yeni çalışmalarla ölçeğin altı ya da iki boyutlu olarak da kullanılıp kullanılmayacağına tekrar test edilmelidir. Ölçeğin geçerliği ve güvenilirliği üzerine yapılacak yeni çalışmalar, bireylerin sosyal ihtiyaçlarını karşılık gelen destek türlerini daha iyi anlamamıza hizmet edebilir.

KAYNAKLAR

- Bentler, P. (1990). Comparative fit indexes in structural models. *Psychological Bulletin*, 107, 238-246.
- Browne, M. W. ve Cudeck, R. (1993). *Alternative ways of assessing model fit*. In K. A. Byrne, B. M. (1989). *A primer of LISREL: basic applications and programming for confirmatory factor analytic models*. New York: Springer-Verlag.
- Choenarom, C., Williams, R.A. ve Hagerty, B. M. (2005). The role of belonging and social support on stress and depression in individuals with depression, *Archives of Psychiatric Nursing*, 19 (1), 18-29.
- Cohen, S. ve Wills, T.A. (1985). Stres, social support, and the buffering hypothesis, *Psychological Bulletin*, 98 (2), 310-357.
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health, *American Psychologist*, 676-684.
- Cutrona, C.E. ve Russell, D.W. (1987). The provision of social relationship and adaptation to stress. In W. H. Jones ve D. Perlman (ed.), *Advances in Personal Relationships*, vol., JAI Press, Inc., 37-67.
- Demir, A. (1989). U.C.L.A. Yalnızlık Ölçeği'nin geçerliği ve güvenilirliği, *Türk Psikoloji Dergisi*, 7 (23), 14-18.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larson, R. J. ve Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale, *Journal of Personality Assessment*, 49, 71-75.
- Duru, E. (2005). Amerika'da lisansüstü öğrenim gören Türk öğrencilerinin yalnızlık düzeylerinin Türkiye örneklemini ile karşılaştırılması ve yalnızlık düzeyinin bazı psiko sosyal değişkenler açısından incelenmesi, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 30, 16-26.

- Eker, D., Arkar, H. ve Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenirliği, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12 (1), 17-25.
- Eliot, T. R., Marmarosh, C. ve Pickelman, H. (1994). Negative affectivity, social support, and the prediction of depression and distress, *Journal of Personality*, 62 (3), 299-319.
- Fayers, P.M. ve Machin, D. (1998). *Quality of live assessment in cilinical trials, methods and practice* (Ed. Staquet, M, Hays, R. D. ve Fayers, P.M.), New York, Oxford University Press.
- Gelbal, S. (1994). P madde güçlük indeksi ile Rasch modelinin b parametresi ve bunlara dayalı yetenek ölçüleri üzerine bir karşılaştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Joreskog, K. ve Sorbom, D. (1993). *LISREL 8 user's guide*. Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, NJ.
- Kahna, H.J., Hessling, M. R. ve Russell, W. D. (2003). Social support, health, and well being among the elderly: what is the role of negative affectivity? *Personality and Individual Differences*, 35, 5-17.
- Kaya, A. (2005). Çocuklar için yalnızlık ölçeğinin Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 19, 220-237.
- Kuehner, T., C. ve Buerger, C. (2005). Determinants of subjective quality of life in depressed patients: The role of self-esteem, response styles, and social support, *Journal of Affective Disorders*, 86, 205-213.
- Lee, J. S., Koeske, G., F., ve Sales, E. (2004). Social support buffering of acculturative stress: A study of mental health symptoms among Korean international students, *International Journal of Intercultural Relations*, 28, 399-414.
- Marsh, H. W. ve Hocevar, D. (1985). Application of confirmatory factor analysis to the study of self-concept: First-and higher-order factor models and their invariance across groups. *Psychological Bulletin*, 97, 562-582.
- Murray, A. S. (2004). Cross-Cultural reliability and validity of the Revised Conflict Tactics Scales: A study of university student dating couples in 17 nations, *Cross-Cultural Research*, 38 (4), 407-432.
- Özdamar, K. (1997). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi I*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Russell, D., Cutrona, C. E., Rose, J. ve Yurko, K. (1984). Social and emotional loneliness: An examination of Weiss' typology of loneliness, *Journal of Personality and Social Psychology*, 46 (6), 1313-1321.
- Simmons, C., Aysan, F., Thompson, D., Hamarat, E. ve Steele, D. (2002). Coping resource availability and level of perceived stress as predictors of life satisfaction in a cohort of Turkish college students, *College Student Journal*, 36 (1), 129-142.
- Tommaso, D. E. ve Spinner, B. (1997). Social and emotional loneliness: A reexamination of Weiss' typology of Loneliness, *Personality and Individual Differences*, 22(3),411-421.
- Weiss, R. (1974). *The provision of social relationships*. In Z. Rubin (ed.). Englewood, NJ: Prentice-Hall, 17-26.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu, *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 17, 221-236.

SUMMARY

PSYCHOMETRIC CHARACTERISTICS OF SOCIAL PROVISION SCALE: VALIDITY AND RELIABILITY STUDY

Erdoğan Duru

Murat Balkıs

Social support has been studied increasingly by many scholars in recent years. Studies on social support have confirmed an association between low levels of social support and poor mental & physical health outcomes (Cutrona & Russell, 1987; Eliot et al., 1994; Tommaso & Spinner, 1997; Kahna et al., 2003; Kuehner et al., 2005; Choenarom et al., 2005). In addition, researches revealed that social support is related to academic achievement in school setting as well. (Duru, 2005; Yıldırım, 2004). According to Cohen and Wills (1985), social support can be seen as a multidimensional construct including the structural and functional quality of a person's social relations network. Structural social support is concerned with the existence and form of the social network while functional social support is concerned with how the network serves to provide different kinds of support.

Social Provision Theory of Weiss (1974) has made a significant contribution to the minimization of different conceptualizations of social support. In his theory of social provision, Weiss describes six different social provisions that may be obtained from relationships among human beings. These provisions are: attachment, social integration, opportunity for nurturance, reassurance of worth, reliable alliance, and obtaining of guidance. Even though it is important to have different provisions in various stages and circumstances of our lives, according to Weiss we need these provisions in order to feel being adequately supported

by others and being socially functioning members of the society we live in.

Weiss (1974) suggested that individuals should have multiple social relationships. Because limited social relationships is unable to fulfill many needs of the individuals. In general, each provision is frequently acquired from a particular kind of relationship, while multiple provisions may possibly be obtained from the same person (Cutrona & Russell, 1987). Weiss (1974) stated that although individuals may need all social provisions at a given period of their lives, their preferences to utilize any of them is determined by specific situations including their personality and developmental stages they belong to.

When we look at the studies carried out in Turkey, we can not find many instruments for assessing the multidimensional nature of perceived social support. Eker et. al. (2001) asserted that we are in need of instruments in order to measure the aspects of functional and different dimensions of social support. For this reason, the purpose of this study is to test the psychometric characteristics of Social Provision Scale (SPS) which can be used for assessing the different aspects and dimensions of social support in Turkish culture or society.

METHOD

Participants

The sample of this study is composed of 537 university students (320 female and 217 male) studying at different departments of the faculty of education.

Findings

The data collected were analyzed to evaluate the factor construct, reliability and validity of the SPS. Exploratory factor analysis was conducted by using principal axis factoring and varimax rotation. Five different independent factors with the eigenvalue over 1 have been found. All five factors explain 43 % of total variance. For this reason, the items of the instrument have been collected under a single factor because many items have been loaded into different factors. On the other hand, most of the items did not load on related subscales of SPS. In similar, the results of confirmatory factor analysis did not support six factor model. As a result 20 items of this instrument gave high factor loading in a single factor. After removing the items with the loading below the representative factor load (.30) , the factor analysis was repeated and this second analysis revealed that the SPS has a single factor construct. All items were classified under the main factor and the factor loadings of these items were found stronger than the loading on other factors. The range of factor loadings was observed changing from .37 to .77 and single factor explained 34 % of total variance. The eigenvalue of main factor was calculated as 7.231 and the eigenvalue of other factors were below 1,500. Item-total correlations ranged between .37 and .69.

In addition, the reliability coefficient of the scale was calculated by employing Cronbach Alpha and test-retest methods. By these methods the internal reliability (.90) and test-retest reliability of the instrument have been found very high. The test-retest correlation demonstrated that the scale had adequate

test stability over a four week period ($r=.75$). During the test-retest correlation process the test stability of the scale did not significantly change between first and second application.

For validity of SPS, correlations were examined by using two prominent scales such as UCLA Loneliness Scale and Life Satisfaction Scale. The results showed that the total scale score of SPS correlated significantly in the expected direction with measures loneliness and life satisfaction on the similar sample of this study. There were significantly positive relationships between social support and life satisfaction while there was a significantly negative relationship between social support and loneliness.

Results and Discussion

In conclusion, the SPS can be considered as a reliable and valid scale based on the reliability and validity analysis to measure perceived social support. In other words, SPS can be used as a single dimension in researches related to social support on university students in Turkey. Thus, the general evaluation of these findings recommended that the SPS is reliable and valid scale for the researches which will be carried out on university students. On the other hand, further research is needed to enrich the results into different colleges and non-college samples.